QO‘QON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI ILMIY XABARLARI
(2026-yil 10-son)
PEDAGOGIKA
PEDAGOGY
https://doi.org/10.70728/c.series.ped.v08.i10.003

BOSHLANG‘ICH SINF TEXNOLOGIYA DARSLARIDA O‘QUVCHILARNING ESTETIK MADANIYATINI INNOVATSION YONDASHUVLAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH

Kasimova Odinaxon Alimjanovna
TMC instituti Pedagogika va psixologiya kafedrasi (PhD), v.b.dotsenti
G‘aniyeva E’zoza Saloxiddin qizi
Toshkent Kimyo xalqaro universiteti magistri
ezoza.g‘aniyeva.edu@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada boshlang‘ich sinf texnologiya darslarida o‘quvchilarning estetik madaniyatini innovatsion yondashuvlar asosida rivojlantirishning nazariy va metodik masalalari ko‘rib chiqiladi. Amaldagi me’yoriy hujjatlar hamda 2021–2026-yillarda nashr etilgan mahalliy va xorijiy tadqiqotlar tahlili asosida “estetik madaniyat” tushunchasining mazmuni va tarkibiy qismlari (motivatsion-emotsional, kognitiv, faoliyatli-ijodiy, refleksiv-baholovchi) aniqlashtirilgan. Texnologiya darslarida estetik tarbiyani tashkil etishdagi asosiy muammolar ochib berilgan: amaliy ishning texnik-ijro tomoniga ustuvorlik berilishi, buyumning estetik sifatini baholash mezonlarining noaniqligi, san’at va texnologiya fanlari integratsiyasining yetarli emasligi. STEAM, art-pedagogik, loyihaviy, integrativ, raqamli hamda milliy hunarmandchilikka asoslangan yondashuvlarning estetik salohiyati tahlil qilingan va ularni texnologiya darsining bosqichlariga tatbiq etish metodikasi taklif etilgan. Estetik madaniyatning shakllanganlik darajalarini aniqlash uchun mezon va ko‘rsatkichlar tizimi hamda boshlang‘ich sinf texnologiya darslarida estetik madaniyatni rivojlantirishning tuzilmaviy-funksional modeli ishlab chiqilgan. Natijalardan boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari faoliyatida, pedagog kadrlarni tayyorlash va malakasini oshirish jarayonida foydalanish mumkin.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta’lim, texnologiya darsi, estetik madaniyat, estetik tarbiya, innovatsion yondashuv, STEAM-ta’lim, art-pedagogika, loyiha metodi, milliy hunarmandchilik, ijodiy faoliyat.

Abstract. The article examines theoretical and methodological issues of developing primary school pupils’ aesthetic culture in technology lessons on the basis of innovative approaches. Drawing on current regulatory documents and national and foreign studies published in 2021–2026, the content and structural components of the concept of “aesthetic culture” (motivational-emotional, cognitive, activity-creative and reflective-evaluative) are clarified. The main problems of organizing aesthetic education in technology lessons are

identified: the priority given to the technical side of practical work, vague criteria for assessing the aesthetic quality of a product, and insufficient integration of art and technology. The aesthetic potential of STEAM, art-pedagogical, project-based, integrative, digital and national-craft-based approaches is analysed, and a methodology for applying them at the stages of a technology lesson is proposed. A system of criteria and indicators for determining the levels of aesthetic culture and a structural-functional model for developing aesthetic culture in primary school technology lessons are developed. The results can be used by primary school teachers and in pre-service and in-service teacher training.

Keywords: primary education, technology lesson, aesthetic culture, aesthetic education, innovative approach, STEAM education, art pedagogy, project method, national crafts, creative activity.

Аннотация. В статье рассматриваются теоретические и методические вопросы развития эстетической культуры учащихся начальных классов на уроках технологии на основе инновационных подходов. На основе анализа действующих нормативных документов, а также отечественных и зарубежных исследований 2021–2026 годов уточнены содержание и структурные компоненты понятия «эстетическая культура» (мотивационно-эмоциональный, когнитивный, деятельностно-творческий, рефлексивно-оценочный). Выявлены основные проблемы организации эстетического воспитания на уроках технологии: приоритет технико-исполнительской стороны практической работы, нечёткость критериев оценки эстетического качества изделия, недостаточная интеграция искусства и технологии. Проанализирован эстетический потенциал STEAM-, арт-педагогического, проектного, интегративного, цифрового подходов и подхода, основанного на национальных ремёслах, предложена методика их применения на этапах урока технологии. Разработаны система критериев и показателей для определения уровней сформированности эстетической культуры и структурно-функциональная модель развития эстетической культуры на уроках технологии в начальной школе. Результаты могут быть использованы учителями начальных классов, в подготовке и повышении квалификации педагогов.

Ключевые слова: начальное образование, урок технологии, эстетическая культура, эстетическое воспитание, инновационный подход, STEAM-образование, арт-педагогика, метод проектов, национальные ремёсла, творческая деятельность.

KIRISH. Yangi O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan ta’lim islohotlarining asosiy maqsadi bilimli, ijodkor, ma’naviy yetuk va barkamol shaxsni tarbiyalashdan iborat. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonunida ta’lim va tarbiyaning insonparvar, demokratik xarakterda ekanligi ta’limning asosiy prinsiplaridan biri sifatida belgilangan [1]. 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasida esa ta’lim sifatini oshirish va yosh avlodni ma’naviy yetuk etib tarbiyalash ustuvor vazifalar qatorida qayd etilgan [2]. Shaxsning ma’naviy yetukligi esa uning estetik madaniyati – go‘zallikni ko‘ra bilish, his qilish, qadrlash va uni o‘z faoliyatida yaratish qobiliyati bilan uzviy bog‘liqdir.

Estetik madaniyat bugungi kunda faqat san’at fanlari doirasidagi masala emas. Texnika va texnologiyalar jadal rivojlanayotgan sharoitda inson yaratadigan har qanday buyum foydali bo‘lishi bilan birga go‘zal ham bo‘lishi talab etiladi. R.J.Soxibov ta’kidlaganidek, “texnik yechimlar nafaqat funksional, balki estetik jihatdan ham inson ruhiyatiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi lozim” [10, 230]. Muallif o‘qitishning boshlang‘ich bosqichlaridanoq “o‘quvchi-yoshlarda texnikadan foydalanish madaniyatini” shakllantirish zarurligini alohida qayd etadi [10, 229]. Bu esa texnikaviy-estetik madaniyat asoslarini aynan boshlang‘ich ta’lim bosqichida, birinchi navbatda, texnologiya darslarida shakllantirish zarurligini ko‘rsatadi.

Boshlang‘ich sinf texnologiya darslari estetik tarbiya uchun noyob imkoniyatga ega: o‘quvchi qog‘oz, karton, mato, tabiiy materiallar bilan ishlash jarayonida buyumning shakli, rangi, mutanosibligi va bezagini bevosita his qiladi, go‘zallikni o‘z qo‘li bilan yaratadi. M.R.Alimova tabiiy materiallardan buyum tayyorlashning tarbiyaviy ahamiyatini yoritar ekan, “Zotan, go‘zallik bolaning aqliga, qalbiga, irodasiga ta’sir qilib, ma’naviy dunyosini boyitadi” deb yozadi [4, 592–596]. Biroq amaliyotda texnologiya darsi ko‘pincha namuna bo‘yicha buyum yasash, ya’ni texnik ko‘nikmalarni shakllantirish bilan cheklanib, uning estetik salohiyatidan to‘liq foydalanilmayapti. Bu holat boshlang‘ich sinf texnologiya darslarida estetik madaniyatni zamonaviy, innovatsion yondashuvlar asosida rivojlantirishning metodik asoslarini ishlab chiqishni dolzarb vazifaga aylantiradi.

Mazkur maqolaning maqsadi – boshlang‘ich sinf texnologiya darslarida o‘quvchilarning estetik madaniyatini innovatsion yondashuvlar asosida rivojlantirishning nazariy asoslarini aniqlashtirish va uni amalga oshirish metodikasini ishlab chiqishdan iborat. Maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi: kichik maktab yoshidagi o‘quvchilar estetik madaniyatining mazmuni va tarkibiy qismlarini aniqlash; texnologiya darslarida estetik tarbiyani tashkil etishdagi muammolarni ilmiy manbalar asosida tahlil qilish; innovatsion yondashuvlarning estetik salohiyatini ochib berish; estetik madaniyatni rivojlantirish metodikasi, uning shakllanganligini aniqlash mezonlari va modelini ishlab chiqish.

1. Estetik madaniyat tushunchasining mazmuni va tarkibiy qismlari. Pedagogik adabiyotlarda estetik madaniyat shaxsning voqelikdagi, san’atdagi va inson faoliyatidagi go‘zallikni idrok etish, his qilish, to‘g‘ri baholash va go‘zallik qonunlari asosida ijod qilish qobiliyatlarining yaxlit tizimi sifatida talqin etiladi. Estetik tarbiya esa ushbu sifatlarni maqsadli shakllantirish jarayonidir. Tadqiqotchilar estetik tarbiyani milliy madaniy meros bilan uyg‘unlashtirish zarurligini ta’kidlaydi. Jumladan, D.A.Bekbosinov qoraqalpoq etnomadaniyati misolida o‘tkazgan tahlil xulosasida “Tadqiqot natijalari estetik tarbiyani milliy madaniyat asosida takomillashtirish zaruratini ilmiy jihatdan tasdiqlaydi” deb yozadi [6, 74].

Boshlang‘ich ta’limda estetik madaniyatni shakllantirish vazifasi turli fanlar orqali amalga oshiriladi. A.L.Shirinov va Sh.K.Halimovlar tasviriy san’at fanining bosh maqsadi “o‘quvchilarda estetik madaniyatni va badiiy tafakkurni yuksaltirish” ekanini qayd etadi [11, 135]. Texnologiya fani bu vazifani amaliy-yaratuvchilik faoliyati orqali to‘ldiradi. Xorijiy tadqiqotchilar texnologiya ta’limida estetikani ikki jihatdan – “dizayn va san’at amaliyotlari majmui” hamda “his-tuyg‘u, emotsiya va didning ifodasi” sifatida ko‘rib chiqadi [16, 2].

Ularning fikricha, estetik tajriba faqat buyumning tashqi ko‘rinishi bilan bog‘liq emas, balki “buyum, voqea yoki vaziyatga emotsional daxldorlikni” anglatadi [16, 4]. Demak, texnologiya darsida estetik madaniyat o‘quvchining mehnat jarayoniga va uning natijasiga bo‘lgan emotsional munosabati orqali ham shakllanadi.

Ilmiy manbalar tahlili asosida kichik maktab yoshidagi o‘quvchilar estetik madaniyatining to‘rt tarkibiy qismini ajratish mumkin (1-jadval).

1-jadval. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari estetik madaniyatining tarkibiy qismlari

Tarkibiy qism	Mazmuni	Texnologiya darsida namoyon bo‘lishi
Motivatsion-emotsional	Go‘zallikka qiziqish, undan zavqlanish, estetik ehtiyoj va kechinmalar	Buyum namunalari, milliy naqshlar, tabiat materiallari go‘zalligidan ta’sirlanish, ishga ishtiyoq bilan kirishish
Kognitiv	Rang, shakl, mutanosiblik, ritm, kompozitsiya, naqsh haqidagi boshlang‘ich estetik bilimlar	Ranglar uyg‘unligini tanlash, buyum shakli va bezagini asoslash, milliy hunarmandchilik turlarini farqlash
Faoliyatli-ijodiy	Go‘zallik qonunlari asosida buyum yaratish va uni bezash ko‘nikmasi, ijodiy tasavvur	Eskiz chizish, original g‘oya taklif etish, buyumni aniq, ozoda va did bilan bajarish
Refleksiv-baholovchi	O‘z va o‘zgalar ishining estetik sifatini mezon asosida baholash	Ko‘rgazma va taqdimotda o‘z-o‘zini va o‘zaro baholash, ishni takomillashtirish yo‘llarini aytish

Jadvaldan ko‘rinadiki, estetik madaniyatning tarkibiy qismlari bir-biri bilan uzviy bog‘liq: emotsional ta’sirlanish bilimga intilishni, bilim esa ijodiy faoliyatni yuzaga keltiradi, baholash va refleksiya natijasida esa yangi estetik ehtiyoj shakllanadi.

2. Texnologiya darslarida estetik tarbiyani tashkil etishdagi muammolar. Ilmiy manbalar tahlili boshlang‘ich sinflarda estetik tarbiyani tashkil etishda bir qator muammolar mavjudligini ko‘rsatadi. Birinchidan, estetik idrokni rivojlantirishga yo‘naltirilgan alohida vaqt va mashg‘ulotlar yetishmaydi. S.S.Azimov ta’kidlaganidek, “San’atni idrok etishga boshlang‘ich sinflarda maxsus soatlar ajratilmaydi” [5, 296]. Shu sababli texnologiya darslari estetik idrokni rivojlantirishning muhim maydoniga aylanishi lozim.

Ikkinchidan, san’at turlari va fanlarni integratsiyalash imkoniyatlaridan yetarli foydalanilmaydi. M.Lazareva va hammualliflar estetik rivojlantirishda integrativ texnologiyalarni qo‘llashga oid yo‘nalishlar “boshlang‘ich maktab amaliyotida ishlab chiqilmagan”ini qayd etadi [15, 1019]. U.M.Kurbanova ham boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari tomonidan art-pedagogikani fanlararo integratsiyada qo‘llash zarurligini asoslaydi [13, 101–106].

Uchinchidan, darsda amaliy ishning texnik-ijro tomoni ustunlik qilib, o‘quvchi buyumni ko‘pincha tayyor namuna asosida nusxa ko‘chirib bajaradi; buyumning estetik sifati (rang uyg‘unligi, kompozitsiya, originallik) baholash mezonlariga kiritilmaydi. Holbuki,

S.S.Azimov qayd etganidek, “Ijodiy jarayon ko‘p jihatdan ehtiyojlar darajasiga bog‘liq” [5, 295], ya’ni estetik ehtiyoj shakllantirilmasa, ijodiy faoliyat ham yuzaga kelmaydi.

To‘rtinchidan, milliy hunarmandchilik va etnomadaniy merosning estetik salohiyatidan tizimli foydalanilmaydi. Vaholanki, milliy madaniyatga tayangan yondashuvlar haqida D.A.Bekbosinov “Bu yondashuvlar zamonaviy pedagogik talablarga mos kelishi bilan birga, milliy ta’lim modelining mazmunini boyitadi” deb yozadi [6, 75].

3. Estetik madaniyatni rivojlantirishning innovatsion yondashuvlari. Aniqlangan muammolarni bartaraf etishda o‘qitish metodlarini yangilash hal qiluvchi ahamiyatga ega. A.O.Ochilov to‘g‘ri ta’kidlaganidek, “Texnologik ta’limi jarayonining eng muhim jihatlaridan biri ta’lim metodlaridir” [8, 77]. Tahlillar asosida boshlang‘ich sinf texnologiya darslarida estetik madaniyatni rivojlantirishda samarali bo‘lgan innovatsion yondashuvlarni quyidagicha tizimlashtirish mumkin.

STEAM yondashuvi fan, texnologiya, muhandislik, san’at va matematikani yagona amaliy faoliyatda birlashtiradi. M.X.Ataxonova qayd etganidek, “STEAM ta’limining asosiy g‘oyasi shuki, “Amaliyot-nazariy bilimlar kabi muhimdir”” [3, 17]. Muallif texnologiya darsidagi integratsiyaga misol keltirib, “Masalan, buyum yasash uchun nechta detal kerakligini hisoblash o‘quvchilarning rejalashtirish ko‘nikmasini rivojlantiradi” deb yozadi [3, 20]. STEAM tarkibidagi “A” (san’at) komponenti buyumning dizayni, rang yechimi va bezagini loyihalashni talab etadi, natijada texnik va estetik vazifalar birgalikda hal etiladi.

Art-pedagogik yondashuv san’at vositalarini tarbiya va rivojlantirish maqsadida qo‘llashga asoslanadi. G.T.Kuttibekova ta’kidlaganidek, “San’at dunyoni anglashda ijobiy manba sanaladi, u bolada kreativlik qobiliyatini dunyoga keltiradi” [7, 40]. Texnologiya darsida art-pedagogik usullar (rang terapiyasi elementlari, musiqa ostida ishlash, “ertak-buyum” yaratish) o‘quvchilarda ijobiy emotsional holat va estetik kechinmalarni yuzaga keltiradi.

Hunarmandchilik va materialga asoslangan yondashuv bolaning qo‘l harakatlari va sezgilari orqali estetik tajriba orttirishini ta’minlaydi. Valdorf boshlang‘ich maktablari tajribasini o‘rgangan M.Mašát mato bilan ishlash “estetik didni va ijodkorlikni tarbiyalash vositasi”ga aylanishini [17, 3], bolalar esa “abstrakt shakllarni taktil tajribaga aylantirib” o‘rganishini ko‘rsatadi [17, 5]. Tadqiqotchining xulosasiga ko‘ra, estetika pedagogik jarayonning bezagi emas, balki o‘quvchilarning “o‘zlarini qanday ko‘rishlarini belgilovchi” asosiy omildir [17, 6]. Bu xulosa milliy hunarmandchilik (kashtachilik, zardo‘zlik, kulolchilik, naqqoshlik) elementlarini boshlang‘ich sinf texnologiya darslariga kiritish zarurligini asoslaydi.

Raqamli yondashuv estetik idrokni boyitish va namunalarni ko‘rgazmali taqdim etish imkonini beradi. M.Yarashov “Boshlang‘ich sinflarga multimediali darslarni joriy etilishi har jihatdan foydali hisoblanadi” deb ta’kidlaydi [12, 136] hamda “Rang matn va rasmning muhim tarkibiy qismidir” degan xulosaga keladi [12, 136]. Muallif fikricha, rangli tasvirlar “ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishga ham katta hissa qo‘shadi” [12, 137]. Raqamli vositalar orqali o‘quvchilar muzey kolleksiyalari, hunarmandlar ishlari bilan virtual tanishadi, rang uyg‘unligini oddiy grafik dasturlarda sinab ko‘radi.

Loyihaviy va ijodiy faollikka asoslangan yondashuv o‘quvchini tayyor namunani takrorlovchidan buyum muallifiga aylantiradi. H.Raxmatullayeva fikricha, “Texnologiya fani yordamida o‘quvchilar tashqi dunyoni amaliy faoliyat orqali anglaydi” [9, 36–39]. M.Sh.Qurbonova boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ijodiy tasavvurini rivojlantirish ularning ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishning muhim sharti ekanini asoslaydi [14, 304–306]. Ushbu yondashuvlarning estetik salohiyati 2-jadvalda umumlashtirilgan.

2-jadval. Innovatsion yondashuvlarning estetik salohiyati

Yondashuv	Estetik salohiyati	Texnologiya darsidagi namunaviy shakl
STEAM	Texnik va badiiy yechimlarni uyg‘unlashtirish, dizayn tafakkurini shakllantirish	“Bezakli qushlar uyi” maketi: o‘lchamlarni hisoblash, shakl va rang yechimini loyihalash
Art-pedagogik	Ijobiy emotsional holat, estetik kechinma, ijodiy o‘zini ifodalash	Musiqa ostida tabiiy materiallardan “Kuz manzarasi” kompozitsiyasi
Hunarmandchilik va materialga asoslangan	Sezgi orqali estetik tajriba, milliy did va an’anani anglash	Mato bo‘lagiga oddiy kashta choki bilan milliy naqsh elementini tikish
Integrativ	Tasviriy san’at, musiqa, ona tili bilan bog‘lanish orqali yaxlit badiiy obraz	O‘qilgan ertak qahramonining qog‘ozdan applikatsiyasi va uni tavsiflash
Raqamli	Estetik namunalar bilan tanishuvni kengaytirish, rang uyg‘unligini sinash	Virtual muzey sayohati, planshetda bezak variantlarini tanlash
Loyihaviy	Mustaqil g‘oya, originallik, ish natijasi uchun mas’uliyat	“Sinfimizni bezaymiz” guruh loyihasi va ko‘rgazma

4. Texnologiya darsi bosqichlarida estetik madaniyatni rivojlantirish metodikasi. Innovatsion yondashuvlar alohida-alohida emas, balki dars bosqichlariga mos ravishda uyg‘unlashtirilganda yuqori natija beradi. Kichik maktab yoshidagi o‘quvchilarning ko‘rgazmali-obrazli tafakkuri va faoliyatga moyilligini hisobga olish zarur. M.X.Ataxonova ham “3-sinf o‘quvchilari uchun ko‘rgazmali va faoliyatga asoslangan ta’lim usullari eng samarali hisoblanadi” degan xulosaga keladi [3, 21]. Shu asosda texnologiya darsining har bir bosqichida hal etiladigan estetik vazifalar va ularga mos usullar ishlab chiqildi (3-jadval).

3-jadval. Texnologiya darsi bosqichlarida estetik vazifalar va innovatsion usullar

Dars bosqichi	Estetik vazifa	Innovatsion usul va topshiriqlar
Motivatsiya	Estetik idrok va qiziqishni uyg‘otish	Hunarmandlar ishlari, tabiat manzaralari slayd-shousi; “Nima uchun bu buyum chiroyli?” savoli
Buyumni tahlil qilish	Shakl, rang, mutanosiblik haqida estetik bilim berish	“Dizayner savollari”: shakli qanday? qaysi ranglar uyg‘un? bezak qayerda joylashgan?
Loyihalash	Ijodiy tasavvur va dizayn	Eskiz chizish, rang variantlarini

Dars bosqichi	Estetik vazifa	Innovatsion usul va topshiriqlar
	tafakkurini rivojlantirish	tanlash, STEAM hisob-kitoblari
Amaliy bajarish	Aniqlik, ozodalik, mehnat madaniyatini tarbiyalash	Juftlikda ishlash, texnologik xarita, musiqa ostida ishlash
Taqdimot va baholash	Estetik baho berish ko‘nikmasini shakllantirish	Mini-ko‘rgazma, “Ikki yulduz va bir istak”, estetik mezonlar bo‘yicha o‘zaro baholash
Refleksiya	Estetik kechinmalarni anglash va ifodalash	“Mening buyumim haqida uch jumla”, kayfiyat kartochkalari

Metodikaning amaliy ko‘rinishini 3-sinfda “Milliy naqsh asosida bezakli xatcho‘p tayyorlash” mavzusidagi dars misolida ko‘rsatish mumkin. Motivatsiya bosqichida o‘quvchilar so‘zana, do‘ppi va kulolchilik buyumlaridagi naqshlar tasvirini ko‘rib, ularda takrorlanuvchi elementlarni (bodom, gul, barg) topadi. Tahlil bosqichida naqshdagi ritm va simmetriya, ranglar uyg‘unligi muhokama qilinadi. Loyihalash bosqichida har bir o‘quvchi xatcho‘pning o‘lchamini chizg‘ich yordamida belgilaydi, naqsh elementini tanlab, eskizini chizadi va ikki-uch uyg‘un rangni tanlaydi. Amaliy bosqichda rangli qog‘ozdan applikatsiya usulida naqsh bajariladi. Yakunda sinfda mini-ko‘rgazma tashkil etilib, o‘quvchilar ishlarni estetik mezonlar asosida baholaydi. M.X.Ataxonova ta’kidlaganidek, ijodiy loyihalash va taqdimot bosqichi “o‘quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiradi” [3, 23].

5. Estetik madaniyatning shakllanganlik mezonlari va darajalari. Estetik madaniyatni rivojlantirish jarayonining samaradorligini aniqlash uchun uning tarkibiy qismlariga mos mezon va ko‘rsatkichlar tizimi ishlab chiqildi (4-jadval). Ushbu mezonlar o‘qituvchining kuzatuvi, o‘quvchi ishlarining tahlili, o‘z-o‘zini baholash varaqalari va suhbat orqali aniqlanadi.

4-jadval. Kichik maktab yoshidagi o‘quvchilar estetik madaniyatining shakllanganlik darajalari

Mezon	Past daraja	O‘rta daraja	Yuqori daraja
Estetik idrok	Buyumning faqat foydaliligini ko‘radi, go‘zalligiga e’tibor bermaydi	O‘qituvchi yordamida buyumdagi go‘zal jihatlarni ko‘rsatadi	Buyum, tabiat va san’atdagi go‘zallikni mustaqil payqaydi va zavqlanadi
Estetik bilim	Rang, shakl, naqsh tushunchalarini farqlamaydi	Asosiy tushunchalarni biladi, lekin qo‘llashda qiynaladi	Tushunchalarni biladi va buyumni tahlil qilishda to‘g‘ri qo‘llaydi
Estetik-ijodiy faoliyat	Faqat namunani takrorlaydi, ish ozoda emas	Namunaga kichik o‘zgartirishlar kiritadi, ishni asosan ozoda bajaradi	Original g‘oya taklif etadi, buyumni did bilan, aniq va ozoda bezaydi
Estetik baho	Bahosi “yoqdi / yoqmadi” bilan cheklanadi	Bahosini bitta sabab bilan asoslaydi	Bahosini mezonlar asosida asoslaydi va ishni yaxshilash yo‘lini

Mezon	Past daraja	O‘rta daraja	Yuqori daraja
			aytadi

Mezonlar o‘quvchilarga ularning yoshiga mos, tushunarli tilda oldindan tanishtiriladi va o‘z-o‘zini hamda o‘zaro baholashda qo‘llanadi. Natijada o‘quvchi buyumning nafaqat to‘g‘ri yasalganini, balki chiroyli, uyg‘un va o‘ziga xos ekanini ham baholashga o‘rganadi, bu esa estetik madaniyatning refleksiv-baholovchi qismini rivojlantiradi.

6. Estetik madaniyatni rivojlantirish modeli. Yuqoridagi tahlillar natijasida boshlang‘ich sinf texnologiya darslarida o‘quvchilarning estetik madaniyatini innovatsion yondashuvlar asosida rivojlantirishni o‘zaro bog‘liq oltita komponentdan iborat tuzilmaviy-funksional model sifatida ifodalash mumkin (5-jadval).

5-jadval. Boshlang‘ich sinf texnologiya darslarida estetik madaniyatni rivojlantirish modeli

Komponent	Mazmuni
Maqsadli	O‘quvchilarda go‘zallikni idrok etish, his qilish, baholash va texnologik faoliyatda yaratish qobiliyatini rivojlantirish
Mazmuniy	Texnologiya fani o‘quv dasturi mavzulari; rang, shakl, kompozitsiya, naqsh haqidagi estetik bilimlar; milliy hunarmandchilik namunalari
Tamoyillar	Integrativlik, milliylik va umuminsoniylik uyg‘unligi, faoliyatli-ijodiy yondashuv, yosh xususiyatlariga moslik, emotsional ijobiylik, refleksivlik
Texnologik	STEAM, art-pedagogik, hunarmandchilikka asoslangan, integrativ, raqamli va loyihaviy yondashuvlar; dars bosqichlariga mos usullar (3-jadval)
Diagnostik-baholovchi	Estetik idrok, estetik bilim, estetik-ijodiy faoliyat va estetik baho mezonlari; kuzatuv, ishlar tahlili, o‘z-o‘zini va o‘zaro baholash
Natijaviy	Estetik madaniyatning past darajadan o‘rta va yuqori darajaga ko‘tarilishi, ijodiy faollik va mehnat madaniyatining oshishi

Modelning komponentlari bir-biri bilan uzviy bog‘liq: maqsad mazmun va yondashuvlar tanlovini belgilaydi, diagnostika natijalari esa o‘quv jarayoniga o‘z vaqtida tuzatishlar kiritish va navbatdagi maqsadlarni aniqlashtirishga xizmat qiladi. Shu tariqa estetik tarbiya texnologiya darsiga qo‘shimcha unsur sifatida emas, balki uning har bir bosqichiga singdirilgan uzluksiz jarayon sifatida amalga oshiriladi.

Xulosa.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi xulosalarga kelindi. Birinchidan, kichik maktab yoshidagi o‘quvchilarning estetik madaniyati motivatsion-emotsional, kognitiv, faoliyatli-ijodiy va refleksiv-baholovchi qismlardan iborat yaxlit shaxsiy sifat bo‘lib, texnologiya darslari uni amaliy-yaratuvchilik faoliyati orqali rivojlantirishning qulay maydoni hisoblanadi. Ikkinchidan, amaliyotda texnik-ijro tomonining ustunligi, buyumning estetik sifatini baholash

mezonlarining noaniqligi, fanlararo integratsiya va milliy hunarmandchilik salohiyatidan yetarli foydalanilmasligi asosiy muammolar sifatida namoyon bo‘lmoqda. Uchinchidan, STEAM, art-pedagogik, hunarmandchilikka asoslangan, integrativ, raqamli va loyihaviy yondashuvlar dars bosqichlariga mos ravishda uyg‘unlashtirilganda estetik madaniyatning barcha tarkibiy qismlarini rivojlantirish imkonini beradi. To‘rtinchidan, ishlab chiqilgan mezon va darajalar tizimi hamda tuzilmaviy-funksional model estetik tarbiyani tizimli va o‘lchanadigan jarayonga aylantiradi.

Olingan natijalar asosida quyidagi takliflar ilgari suriladi: boshlang‘ich sinf texnologiya darslari uchun estetik vazifalar aniq ko‘rsatilgan namunaviy dars ishlanmalari to‘plamini yaratish; amaliy ishlarni baholash mezonlariga estetik ko‘rsatkichlarni (rang uyg‘unligi, kompozitsiya, originallik, ozodalik) kiritish; texnologiya va tasviriy san’at fanlari bo‘yicha integratsiyalashgan darslarni muntazam tashkil etish; o‘qituvchilarning malaka oshirish dasturlariga STEAM va art-pedagogik texnologiyalar bo‘yicha amaliy modullarni kiritish. Keyingi tadqiqotlarda taklif etilgan metodika va modelning samaradorligi tajriba-sinov ishlari orqali aniqlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. 2020-yil 23-sentabr, O‘RQ-637-son // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. – 24.09.2020-y., 03/20/637/1313-son.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-60-son Farmoni. 2022-yil 28-yanvar.

3. Ataxonova M.X. STEAM-ta’limi elementlarini boshlang‘ich ta’lim darslariga integratsiya qilishning pedagogik imkoniyatlari // Maktab ta’limi: muammolar, izlanishlar, yechimlar. – 2026. – №3. – B. 15–24. DOI: 10.5281/zenodo.19066625.

4. Alimova M.R. Boshlang‘ich sinf texnologiya ta’limi darslarida tabiiy materiallardan buyumlar tayyorlashni o‘rgatishning mazmun va mohiyati // Universal xalqaro ilmiy jurnal. – 2025. – Vol. 2, №4.2. – B. 592–596. DOI: 10.5281/zenodo.15360965.

5. Azimov S.S. Bo‘lajak tasviriy san’at o‘qituvchilarining badiiy va ijodiy faoliyatida estetik ehtiyojlarni shakllantirish metodikasi // Pedagogik mahorat. – 2023. – №10(98). – B. 294–298.

6. Bekbosinov D.A. Qoraqalpoq etnomadaniyati asosida estetik tarbiya masalasining mahalliy olimlar tomonidan ilmiy tadqiq qilinishi // Ilim hám jámiyet. – 2026. – №2. – B. 74–76.

7. Kuttibekova G.T. Art-pedagogik texnologiyalar vositasida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini estetik tarbiyalash // Ilim hám jámiyet (Science and Society). – 2025. – №2-2. – B. 38–40.

8. Ochilov A.O. Texnologiya ta’limi fanini amaliy o‘qitishning innovatsion tashkiliy-metodik jihatlari // Ilim hám jámiyet. – 2024. – №2. – B. 76–78.

9. Raxmatullayeva H. “Texnologiya va uni o‘qitish metodikasi” fani misolida talabalarda ijodiy faollikni shakllantirish // Modern Science and Research. – 2025. – Vol. 4, №4. – B. 36–39. DOI: 10.5281/zenodo.15267984.

10. Soxibov R.J. Yoshlarda texnikaviy-estetik madaniyatni yuksaltirishning metodologik aspektlari // FarDU. Ilmiy xabarlar. – 2025. – Vol. 31, №4. – B. 228–230. DOI: 10.56292/SJFSU/vol31_iss4/a74.

11. Shirinov A.L., Halimov Sh.K. Maktabning eng yosh o‘quvchilarida tasviriy san’at darslarining ahamiyati // Journal of Innovations in Social Sciences. – 2021. – Vol. 1, №6. – B. 134–137.

12. Yarashov M. Boshlang‘ich ta’limning dars jarayonlariga raqamli texnologiyalarni tadbiq etish vositalari // Pedagogik mahorat. – 2021. – Maxsus son (dekabr). – B. 135–137.

13. Kurbanova U.M. Boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari tomonidan art-pedagogikani fanlararo integratsiyada qo‘llashning ahamiyati // Universal International Scientific Journal. – 2025. – Vol. 2, №4. – B. 101–106. DOI: 10.5281/zenodo.15229823.

14. Qurbonova M.Sh. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ijodiy tasavvurini rivojlantirish // Ijodkor o‘qituvchi. – 2023. – Vol. 3, №28. – B. 304–306. DOI: 10.5281/zenodo.7826458.

15. Lazareva M., Ovchinnikova A., Abramova V., Zvezda L. Implementing Integrated Technologies in Aesthetic Development of Primary Schoolchildren // ARPHA Proceedings. – 2022. – Vol. 5. – P. 1019–1031. DOI: 10.3897/ap.5.e1019.

16. Andrée M., Anderhag P., Björnhammer S., Salomonsson N. Aesthetic experience in technology education: the role of aesthetics for learning in lower secondary school robotic programming // Frontiers in Education. – 2024. – Vol. 9. – Article 1291070. DOI: 10.3389/feduc.2024.1291070.

17. Mašát M. The use of textiles in the educational process at Waldorf primary schools // Frontiers in Education. – 2025. – Vol. 10. – Article 1660329. DOI: 10.3389/feduc.2025.1660329.